

Platowedstrijd 20/02/2013

Menexenus 238 c1-239 a4

De tekst is een uittreksel uit een Platonische dialoog, de *Menexenos*, een eigenaardig werk uit 387/6, waarin Sokrates (die op dat ogenblik al meer dan tien jaar dood is!) op vraag en uitdaging van Menexenos een redevoering uitspreekt ter nagedachtenis van de gevallen in de zgn. Korinthische oorlog tussen Sparta en vier bondgenoten, Thebe, Athene, Korinthe en Argos (395 v.Chr.–387 v.Chr.). Hij zou die rede de vorige dag gehoord hebben van Aspasia, de levensgezellin van Perikles. De redevoering doet trouwens denken aan de beroemde lijkrede van Perikles voor de gesneuvelden in de Peloponnesische oorlog. Alle *topoi* van het genre komen aan bod, zoals onder andere het lofprijzen van de doden, het roemen van de stad Athene en haar schitterende staatsinrichting. In dit fragment wordt de Atheense democratie gedefiniëerd en worden de redenen opgesomd waarom ze zo ideaal is voor de burgers.

De perfecte staatsinrichting

Menexenus 238 c1-239 a4

1 πολιτεία γὰρ τροφή ἀνθρώπων ἐστίν, καλή μὲν ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐναντία
2 κακῶν. ὡς οὖν ἐν καλῇ πολιτείᾳ ἐτρέφησαν οἱ πρόσθεν ἡμῶν, ἀναγκαῖον
3 δηλῶσαι, δι' ἣν δὴ κάκεῖνοι ἀγαθοὶ καὶ οἱ νῦν εἰσιν, ὧν οἶδε τυγχάνουσιν
4 ὄντες οἱ τετελευτηκότες. ἡ γὰρ αὐτὴ πολιτεία καὶ τότε ἦν καὶ νῦν,
5 ἀριστοκρατία, ἐν ἣ νῦν τε πολιτευόμεθα καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς
6 τὰ πολλά. καλεῖ δὲ ὁ μὲν αὐτὴν δημοκρατίαν, ὁ δὲ ἄλλο, ᾧ ἂν χαίρη, ἔστι
7 δὲ τῇ ἀληθείᾳ μετ' εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία. βασιλῆς μὲν γὰρ ἀεὶ
8 ἡμῖν εἰσιν· οὗτοι δὲ τοτὲ μὲν ἐκ γένους, τοτὲ δὲ αἰρετοὶ· ἐγκρατὲς δὲ τῆς
9 πόλεως τὰ πολλά τὸ πλῆθος, τὰς δὲ ἀρχὰς δίδωσι καὶ κράτος τοῖς ἀεὶ
10 δόξασιν ἀρίστοις εἶναι, καὶ οὔτε ἀσθενεῖα οὔτε πενία οὔτ' ἀγνωσία
11 πατέρων ἀπελήλαται οὐδεὶς, οὐδὲ τοῖς ἐναντίοις τετίμηται, ὥσπερ ἐν
12 ἄλλαις πόλεσιν, ἀλλὰ εἷς ὄρος, ὁ δόξας σοφὸς ἢ ἀγαθὸς εἶναι κρατεῖ καὶ
13 ἄρχει. αἰτία δὲ ἡμῖν τῆς πολιτείας ταύτης ἡ ἐξ ἴσου γένεσις. αἱ γὰρ ἄλλαι
14 πόλεις ἐκ παντοδαπῶν κατεσκευασμέναι ἀνθρώπων εἰσὶ καὶ ἀνωμάτων,
15 ὥστε αὐτῶν ἀνώμαλοι καὶ αἱ πολιτεῖαι, τυραννίδες τε καὶ ὀλιγαρχαί.

1. πολιτεία *staatsinrichting*

τροφή *het (op)voeden, vorming*

2. ὡς οὖν...hangt af van δηλῶσαι, *aantonen dat...*

οὖν *gevolg aanduidend: bijgevolg, dan ook*

ἐτρέφησαν *aor. pass. van τρέφω (betekenis cf. τροφή, r. 1)*

- ἀναγκαῖον (ἐστίν)
3. δὴ benadrukkend verbindingspartikel: *werkelijk, inderdaad*
καὶ κεῖνοι (= καὶ ἐκεῖνοι, nl. de οἱ πρόσθεν ἡμῶν) καὶ οἱ νῦν *zowel... als*
τυγχάνειν + part. ὄντες: let op de specifieke betekenis
  4. οἶδε οἱ τετελευτηκότες nl. de gevallen in de Korinthische oorlog,
voor wie deze lijkrede gehouden wordt
opgelet!: ὁ αὐτός *dezelfde*
  5. τὸν ἀεὶ χρόνον *de hele tijd* (vgl. οἱ πρόσθεν ἡμῶν, οἱ νῦν)
  - 5-6. (ὥς) τὰ πολλά *meestal* (ook r. 9)
  6. ἄλλο onz.! (*iets*) *anders*
ὃ ἂν χαίρη letterlijk: *waarmee hij blij/tevreden is, wat hem beliest*
  7. εὐδοξία *goedvinden*
βασιλῆς (nevenvorm van βασιλεῖς). Oorspronkelijk werd Athene geregeerd door een koning, die alle macht had, maar met de invoering van de democratie werden de verschillende aspecten van zijn macht verdeeld over 9 archonten, die verkozen (αἵρετοί) waren: één van de hen was de *archoon basileus*, die de titel van koning behield, maar wiens functies uitsluitend godsdienstig waren. Maar misschien is het beter *basileis* hier gewoon te vertalen door *leiders* of *staatshoofden*.
  8. ἐγκρατής + genit.
  9. τὰς ἀρχὰς *de ambten*
ἀεὶ *telkens*
  10. δόξασιν dat. mv. van δόξας, part. aor. van δοκέω *schijnen*
  11. ἀπελήλαται perf. pass. v. ἀπ-ελαύνω (*verdrijven*), *afwijzen, uitsluiten*
τοῖς ἐναντίοις nl. van ἀσθενεία, πενία of ἀγνωσία πατέρων
τετίμηται *wordt hem een ereambt gegeven* (⇔ ἀπελήλαται).
  12. εἷς ὄρος (ἐστίν), ὁ δόξας: ..., *namelijk dat*
  13. αἰτία ... τῆς πολιτείας (ἐστίν)
  15. ἀνόματος *ongelijk(soortig), verschillend*

Vertaling (licht gewijzigd)

Uit: Platoon Verzameld Werk - deel 4 - ISBN 90 6030 382 2 Vertaling: School voor Filosofie, Amsterdam

Aldus geboren en opgevoed, leefden de voorouders van de gevallen en zij ontwikkelden een staatsbestuur dat een korte beschrijving verdient. Een staat is immers de voedingsbodem van de mens; als de staat goed is, brengt hij goede mensen voort en als hij slecht is, slechte. Nu moet dus worden aangetoond dat onze voorouders zijn opgegroeid onder een goed bestuur, waardoor zij goede mensen waren, evenals de mensen van nu, bij wie deze doden horen. Want de staatsvorm van toen bestaat nu nog, een aristocratie, waarin wij burgers vanaf die tijd bijna zonder onderbreking leven. Sommigen noemen het een democratie, anderen geven de voorkeur aan een andere naam. Maar in werkelijkheid is het een aristocratie, een regering van de besten, gesteund door het volk. Want wij hebben altijd staatshoofden, soms aangesteld op grond van erfelijkheid en soms door verkiezing. Het gezag in de staat is meestal in handen van het volk, maar de ambten en de macht gaan steeds naar hen die daarvoor het meest in aanmerking komen. Geen man wordt een ambt onthouden vanwege een zwak gestel, armoede of vage afkomst. Ook komt hij niet, zoals in andere staten wel gebeurt, tot aanzien door het tegendeel. Er geldt maar één maatstaf: wie wijs en integer wordt gevonden, kan heersen en regeren. De oorzaak van dit beleid is gelegen in het feit dat wij van gelijke geboorte zijn. De andere staten zijn immers opgebouwd uit verschillende elementen, zodat ook hun regeringsvormen heterogeen zijn. Ze kennen tyrannieën en oligarchieën, ze hebben besturen waarbij de een de ander als slaaf of als meester ziet. Maar wij en onze medeburgers, die allen als broeders van één moeder afstammen, willen elkaars slaven of meester niet zijn. Gelijkheid van afkomst volgens de natuur brengt ons er juist toe gelijkheid voor de wet te zoeken en alleen op grond van veronderstelde goedheid en wijsheid schikken wij ons naar elkaar.